

Makara Zsuzsanna

**A média szabályozása
Bulgáriában**

Budapest, 2010. szeptember, 59. szám

ISSN 1788-134X
ISBN 978-615-5020-11-7

Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet
Budapest, 1021 Hűvösvölgyi út 95.
Felelős kiadó: Nahimi Péter igazgató
Borítóterv: Czakó Zsolt
Nyomdai munkák:
Műegyetemi Kiadó
Felelős vezető: Wintermantel Zsolt
www.kiado.bme.hu

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet; a médiaszabályozás tárgyi hatálya	5
2. Médiafelügyeleti rendszer.....	8
3. A műsortartalom szabályozása	11
4. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése.....	17
5. Külső és belső pluralizmus a kereskedelmi műsorszolgáltatásban	18
6. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása	20
7. Közszolgálatosság	22
8. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása.....	23
Felhasznált irodalom	24

Bevezetés

A bolgár elektronikus média szabályozásában két fő törvényt ismerünk: a rádió és televízió törvényt és a telekommunikációs törvényt, melyek a harmadik, az elektronikus hírközlést szabályozó törvénnyel egészülnek ki. Az előbbi kettőt is érték támadások, a rádió és televízió törvényt az általa felállított felügyelő hatóság, a nemzeti rádió és televízió tanács miatt, amely amellet, hogy jogosultságot kapott az engedélyezésekre és a visszaélések szankcionálására, nem volt teljesen független szabályozó hatóság. A telekommunikációs törvény a komplexitása miatt került kereszttűzbe, illetőleg félfő volt, hogy a kevesebb forrásból gazdálkodó kisebb szolgáltatókat nehéz helyzetbe hozza. Bár a két rendelkezés kapcsán a módosítások jelentős változásokat eredményeztek, a nemzeti viták folytatódtak a tekintetben, hogy a szabályozás nem megfelelő az Európai Unió média szabályokkal szemben támasztott követelményeinek. Ezeknek a követelményeknek tesz eleget a 2010. évi Rádió és Televízió törvény átfogó módosítása, amely 2010. február 12. óta hatályos.

2000-ben az Európai Uniótól meghívást kapott Bulgária a Média II Programban való részvételre is. Az uniós stratégia azóta is folyamatosan arra bátorítja a bolgár jogalkotókat, hogy az EU-s gazdasági, tudományos és kulturális szabályokat beültessék a jogrendbe. A Média II Program célja, hogy az audiovizuális ipart erősítse azáltal, hogy támogatja a filmiparban dolgozók oktatását, az audiovizuális projektek fejlesztését és elősegítse az audiovizuális projektek nemzetek közötti terjesztését. Bár Bulgária jelentős eredményeket ért el a Média II Programban és az EU-s szabályok ratifikálásában, de még jelentős tennivaló maradt az implementációt követően a szabályoknak a média szereplői általi gyakorlatba ültetéséig.

A Bolgár Köztársaság alkotmánya 1991. július 12-én került elfogadásra, amely Bulgáriát köztársasággá és parlamentáris demokráciává nyilvánította. Az államfőt 5 évre közvetlen szavazás útján választják, a kormányfő a miniszterelnök, aki egyben a miniszteri tanács feje is. A kormányfőt a köztársaság elnöke nevezi ki, és általában a kormányfő vezeti a legnagyobb parlamenti frakciót is. Bulgária parlamentje (Narodno Sobranie) egykamarás 240 négy évente közvetlenül választott képviselőlőből álló törvényhozó testület.

A kommunikációért felelős minisztérium Bulgáriában a Közlekedési és Kommunikációs tárca, mely felügyeli a kommunikációs befektetéseket, a kommunikációt érintő nemzetközi szerződések és megállapodásokat, katasztrófa helyzetben szervezi és vezeti a távközlési feladatokat, illetőleg a fegyveres és biztonsági erők szervezeti kommunikációját fenntartja. A minisztérium képviseli Bulgáriát a kommunikációt érintő területek nemzetközi szervezeteiben, megállapítja a hírközlési és távközlési költségvetést, részt vesz a nemzeti hírközlés és média szervezetében, és végső soron a hatáskörébe tartozó jogi személyek felett ellenőrzést gyakorol.

1. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet; a médiaszabályozás tárgyi hatálya

Bulgária alkotmányában nevesítve jelennek meg a véleményszabadságra és a média szabadságára vonatkozó rendelkezések. Az alkotmány 39. cikke a vélemény szabadságának tekintetében kimondja, hogy mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra és a véleményének nyomtatott vagy szóbeli úton, hang vagy kép formátumban illetőleg egyéb más módon történő nyilvánosságához közvetítésére. Ez a jog mindenkit megillet mindaddig, amíg ez mások jogát vagy jogos érdekeit nem sérti, nem alkalmas alkotmányos rend megdöntésére, nem valósítja meg bűncselekmény előkészületét, illetve nem alkalmas másokkal szembeni gyűlöletkeltésre vagy erőszakra felbujtásra.

A média szabadsága az alkotmányban foglaltak szerint lefedi a sajtó és más tömegművelődés cenzúrázatlanságát is. (alkotmány 40. cikk) S bár az alkotmányos keretek között alkalmazott írott vagy más információs médium tekintetében végrehajtott elközbűnözés vagy ideiglenes intézkedésnek helye csak bírósági ítéleten alapulóan van. Az ideiglenes felfüggesztő intézkedés akkor is elveszti jogerejét 24 óra elteltével amennyiben nem követi elközbűnözés. A közrend sérelme, az alkotmányos rend megdöntésére irányuló erőszakos tevékenység, bűncselekmény elkövetése, vagy bárki elleni erőszakra felbujtás (izgatás) valószínűsíthetősége itt is megkövetelt feltétele az intézkedés alkotmányosságának.

Bulgária Alkotmánybíróságának 1996. június 4-i 7. számú határozata adja a legteljesebb értelmezést a vélemény, média és információ szabadság tekintetében. A határozat rövid összegzése szerint a grémium a nyugat európai jogelvek mellett a bolgár jogelméletre és az Emberi Jogok Európai Nyilatkozatának 10. cikkében foglaltakra alapozta véleményét. Ennek értelmében az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy a személyes jogként megjelenő véleményszabadság fontos eleme a politikai pluralizmusnak éppúgy, mint amennyire szorosan fonódik az emberi méltóság jogához is. A véleménynyilvánítás szabadságát anyajogként kezeli, s mint ilyenből levezethetőnek tartja valamennyi kommunikációs szabadságjogot. Ezen túlmenően egy olyan alkotmányos garanciával szolgál, amely szerint az államnak nemcsak védelmezni kell e jogot, hanem biztosítani is azt a közeget, ahol ezek a vélemények szabadon kinyilváníthatóak.

A vélemény szabadság tekintetében leszögezi döntésében az Alkotmánybíróság, hogy azt egyéb szabadságjogok csökkenthetik, de csak a jogilag védett érdekek mérlegelése mellett. Érdekes megfogalmazásra bukkanunk, amikor a Bíróság arról szól, hogy amennyiben a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására kerül sor mások személyes jogával szemben, akkor különbséget kell tennünk a hétköznapi emberekről alkotott vélemény nyilvánításának szabadsága és a közszereplőkről alkotott véleménynyilvánítás szabadsága között ez utóbbit tartva védelemre érdemesebbnek. Mégis aggasztóak a fejlemények, amelyek sok más kelet európai országhoz hasonlóan az újságírókat, hírszerkesztőket és a tényfeltáró média szereplőit fenyegető atrocitásokról szóló híradásokból következtethetőek.¹

A média szabadság tekintetében a határozatban kiemelésre került, hogy a média közfunkciót lát el, mely feladat ellátása közben jelentős szerepe van a közvélemény formálásában. A média szabadságának fő vonulatát az állam közbeavatkozásától mentességében látja, és kijelenti, hogy ez a beavatkozás mentesség a nyomtatott sajtó tekintetében nagyobb szerephez jut. A Bíróság nézőpontja szerint az alkotmány 40. cikkében

¹ http://www.ifex.org/bulgaria/2008/09/24/website_editor_beaten_with_hammers

foglaltak az állam alkotmányos kötelezettségévé teszik, hogy a saját elektronikus médiáját (Bolgár Rádió és Televízió csatornákat) közszolgálativá alakítsa, és ennek érdekében az állami beavatkozást teljesen megszüntesse, mintegy a média függetlenségének első előfeltételként. Itt tehát egy proaktív állami magatartást lát szükségesnek. Mivel a véleménynyilvánítás szabadságának funkcionális megjelenése a média szabadsága, ahogyan azt a határozatban kiemeli az Alkotmánybíróság, az állam pozitív kötelezettségei közé tartozik a műsorszolgáltatási rendelkezéseknek a véleménynyilvánítás szabadságával való összhangban tartása. Az előbbi kötelezettség szerves része a túlzott média koncentráció megelőzésének jogi eszközeit megteremtése, melyek abban a pillanatban alkalmazandók, amikor a koncentráció a kommunikáció szabadságát és az azzal összefüggő jogokat fenyegeti. A jövődbeli jogalkotás számára az Alkotmánybíróság a válaszdás joga médian belüli szabályozásának bevezetését tanácsolta,² amely a határozat óta a rádió és televízió törvény része lett. (Law for the Radio and Television – a továbbiakban: LRT – Art. 18.)

A bolgár Büntető Törvénykönyv sokszor támadott rágalmozás és becsületsértést érintő rendelkezései (146., illetve 147. cikk) is hosszú fejlődésen mentek keresztül, mint a médiát érzékenyen érintő elkövetési alakzatok.³ A 2000-ben történt módosítással, jelenleg 1–3000 leva, illetőleg 3–7000 leva bírsággal büntetik a fent nevezett bűncselekményeket, ellentétben az addigi börtönbüntetéssel. Kiegészült a szabályozás abban a tekintetben is, hogy amennyiben a kormány, vagy a kormánytagok kerülnek a fent említett bűncselekmények sértetti vagy elkövetői oldalára, számukra sem kedvezőbb a törvényi megítélés, és nem használhatják védelmi pozícióban a kormányzati jogszoktat, sőt az ellenük elkövetett cselekmények szankciója sem súlyosabb immár a hétköznapi vagy közszerepléstől visszavonult személyek ellen elkövetett cselekményekhez viszonyítottan. A Bolgár Büntető Törvénykönyvhöz készült kommentár és jó néhány jogeset kapcsán a rágalmozás bűncselekményének jellemzője, hogy olyan meghatározott tartalommal kell bírnia, amely egy meghatározott személyre, megadott helyre, időre, körülményre vonatkozóan tartalmaz információt. Ezen túlmenően ennek az információnak olyan feltevést, képzettsáritást, értelmezést kell tartalmaznia mely a becsület csorbítására alkalmas. A jogesetekben történő jogalkalmazói gyakorlat szerint a becsületsértés esetében a bűncselekmény elkövetéséhez az elkövetési magatartásnak ki kell terjednie a sértett jelenlétében való olyan kifejezések használatára, melyek a sértett közszereplő mivoltára, vagy hivatalával összefüggésben olyan tartalmúak, hogy a sértett önbecsülését, emberi méltóságát sértsék, a szociális együttélés szabályai szerint tisztességtelenek, vulgárisak vagy cinikusak.⁴ A jogszabály gyakorlati alkalmazása során azonban a bíróság a továbbiakban is különbséget tesz a sértett személyében aszerint, hogy a sértett magánszemély, vagy közszereplő, mivel a közszereplő sokkal szélesebb körű kritikával szembesülhet, és ezt sokkal magasabb tolerancia küszöbvel kell viselnie.⁵

A bolgár médiaszabályozás első szintjén jelenleg alapvetően 3 lényeges törvényi szabályozást találhatunk:

- a rádióról és televízióról szóló törvény;
- a telekommunikációról szóló törvény;
- az elektronikus hírközlésről szóló törvény;
- ehhez kapcsolódnak még a postai szolgáltatásokat szabályozó, illetőleg az elektronikus dokumentumokról és aláírásról szóló törvények.

² <http://www.constcourt.bg/Pages/Document/Default.aspx?ID=1120>

³ A témáról bővebben: Teodora Stambolova: Insult and Defamation as crimes under the bulgarian legislation, in *Defamation and freedom of expression – selected documents*, European Council, Strasbourg, 2003.
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/H-ATCM\(2003\)001_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/H-ATCM(2003)001_en.pdf)

⁴ http://www.mvr.bg/NR/tonlyres/330B548F-7504-433A-BE65-5686B7D7FCBB/0/04_Penal_Code_EN.pdf

⁵ <http://www.aip-bg.org/library/cases/dachkov.htm>

Ezek mellett a bolgár médiajogra jelentős hatást gyakorolnak a személyes adatok védelméről szóló, illetve az ettől elkülönült törvényben szabályozott nyilvános adatok védelméről szóló törvények. Meg kell említenünk továbbá a Bolgár Nemzeti Stratégiát a Média Fejlesztéséért, illetőleg az ágazati legjobb gyakorlatként számon tartott a Bolgár Média Professzionális Szabályait.

A Rádió és Televízióról szóló többszörösen módosított 1998. évi 138. törvényben foglaltak szerint a szabályok a Bolgár Köztársaság területén kifejtett média szolgáltatásokra vonatkoznak.⁶ (LRT 1.) A média szolgáltatások az audiovizuális média szolgáltatásokat és a rádiós szolgáltatásokat foglalják magukban.⁷ Az audiovizuális média szolgáltatások köre felöleli azokat a szolgáltatásokat, melyek szerkesztői felelősség alatt arra a fő célra irányulnak, hogy a nagyközöséget informálják, szórakoztassák vagy tanítsák az elektronikus kommunikációs hálózatnak az elektronikus kommunikációs törvényben foglaltaknak megfelelő használatával, illetőleg az audiovizuális reklámokat. [LRT 2. (2) 1)–2)] A törvény különbséget tesz az audiovizuális és a rádiós programok között is. [LRT 2. (3)–(4)]

Nem tartoznak a szűken vett médiaszolgáltatási fogalomba azonban

- a nem tömegkommunikációs céllal készült programok;
- azok a műsorok, amelyek nem elsődlegesen gazdasági céllal és nem a televíziós műsorok versenytársaiként készülnek;
- a magánjellegű elektronikus hálózaton keresztüli levelezések;
- olyan szolgáltatások, amelyek elsődleges célja nem műsorterjesztés;
- a szerencsejátékok;
- a napilapok vagy folyóiratok elektronikus verziója;
- az önálló szövegalapú szolgáltatások. [LRT 2. (5) 1)–7)]

A műsorszolgáltatások a törvény szó szerint vett értelmezése alapján közszolgálati és kereskedelmi típusúak. [LRT 6. (1)] A bolgár rádió és televízió törvény nem alkalmaz non-profit vagy egyéb műsorszolgáltatási típust a tipizálás során. Érdekességnek tartom, hogy a műsorszolgáltatáshoz szükséges engedélyt azonban nemcsak a rádiózásról és televíziózásról szóló törvényen alapulva szerezhetik meg a szolgáltatók, hanem a telekommunikációs törvényben foglaltak szerinti telekommunikációs szolgáltatással összefüggésben is az engedélyben foglaltak alapján, és kizárólag annak megfelelő tartalommal.

⁶ http://www.crc.bg/files/_en/LAW_FOR_THE_RADIO_AND_TELEVISION.htm

⁷ Law for the Radio and Television Art. 2. (1)

2. Médiafelügyeleti rendszer

A média felügyeletében résztvevőhatóságok a bolgár média szabályozásában foglaltak és a gyakorlat szerint az Elektronikus Média Tanács,⁸ (LRT 20–23.) a Hírközlési Szabályozó Hatóság,⁹ az Informatikai és Hírközlési Állami Ügynökség,¹⁰ valamint a Verseny Hivatal.¹¹ A felügyeleti tevékenységük során szorosan kapcsolódnak a Fogyasztóvédelmi Hatósággal,¹² illetőleg az Állami Gyermekvédelmi Ügynökséggel.¹³

Az Elektronikus Média Testület a rádió és televízió törvényben foglaltak értelmében független szerv költségvetési tekintetben. (LRT 21.) Kilenc tagja közül ötöt a parlament választ, a fennmaradó négy tagot a köztársasági elnök jelöli ki. [LRT 24. (1)] A tagok mandátuma 6 évre szól azzal, hogy két évente újra jelölik és választják a tagokat rotációs módon. [LRT 29. (1)] A testület tagjai az első ülésen elnököt választanak maguk közül, akinek mandátuma 1 évre szól. [LRT 31. (1)]

A testületi tagokkal szemben támasztott követelmények – a bolgár állampolgárság és állandó lakcím mellett – az elektronikus média vagy a telekommunikáció területén szerzett szakmai tapasztalat és a felsőfokú iskolai végzettség. A szakmai tapasztalat tekintetében további követelmény, hogy abból nem kevesebb mint öt évet valamilyen rádiós vagy televíziós szervezet keretein belül, vagy telekommunikációs szervezetben, vagy hasonló területen oktató tevékenységet végezve kell töltenie a jelöltnek. (LRT 25.)

Az összeférhetlenségi okok sarkalatos pontjai a szabályozásnak. Az okok két fő csoportra oszthatóak, csak úgy, mint a magyar szabályozásban. Az abszolút összeférhetlenségi okok a büntetett előélet, vállalkozás vagy egyéb gazdasági társaság tulajdonlása, vagy abban betöltött felelős beosztás, illetőleg a korábbi állambiztonsági hatóság tagja vagy munkatársaként történt tevékenység végzése. (LRT 26.)

Ezeken túlmenően kizáró ok mind a mandátum megszerzése, annak teljes ideje, valamint a lejártát követő két év alatt

- egyéb fizetett közalkalmazotti beosztás;
- választással elnyert pozíció állami és önkormányzati testületben, politikai pártok és koalíciók igazgatási szervében vagy egyéb gazdasági és kereskedelmi uniókban;
- kereskedelmi és egyéb gazdasági vállalatok felügyelő, felülvizsgálati vagy legfőbb szervében betöltött pozíció;
- rádiós és televíziós műsorszolgáltatók felügyelő, felülvizsgálati vagy legfőbb szervében betöltött tagi vagy tanácsadói pozíció;
- részvény vagy kötvény tulajdonlása rádiós vagy televíziós műsorszolgáltatóban vagy reklámügynökségben;
- rádiós és televíziós műsorszolgáltatási engedéllyel rendelkező nonprofit szervezetek felügyelő, felülvizsgálati vagy legfőbb szervében betöltött tagi vagy tanácsadói pozíció;
- bármely rádió vagy televízió műsorszolgáltatótól származó juttatás, kivéve a szellemi tulajdonról szóló törvényben foglaltakat. [LRT 27. (1)]

⁸ <http://www.cem.bg/>

⁹ <http://www.crc.bg/index.php?lang=en>

¹⁰ <http://www.daits.government.bg/>

¹¹ <http://www.cpc.bg/Default.aspx>

¹² M. Stuart Madden: Consumer protection Laws in Bulgaria

<http://digitalcommons.pace.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1155&context=lawfaculty>

¹³ http://www.stopech.sacp.government.bg/?sid=professional_eng

Érdemes megjegyezni, hogy ezek az összeférhetlenségi okok a magyar szabályozáshoz hasonlóan kiegészülnek egy olyan rendelkezéssel, ami szerint a munkáltatói jogok gyakorlója köteles a testületi tag kérésére alapotlan fizetetlen szabadságot adni a mandátum teljes idejére, és amennyiben a mandátum lejártával igényt tart rá, őt a korábbi munkakörében alkalmazni. [LRT 27. (2)]

A bolgár médiatörvény szerint a testület tagjainak nyilatkozniuk kell minden olyan anyagi jellegű érdekeltségükről, mely a saját, családtagjuk, vagy hozzájuk anyagi tekintetben köthető személyek vonatkozásában műsorszolgáltatási tevékenységből, vagy műsorszolgáltatási vagy telekommunikációs területen működő felügyeleti szervnél alkalmazotti jogviszonyból, valamint műsorszolgáltató, kábel-, telekommunikációs szolgáltató, illetőleg reklámügynökség vezetőtestületének választott tagi jogviszonyából ered. [LRT 28.a (1)–(2)] A törvény értelmében ezt a nyilatkozatot hathavonta újra meg kell tenniük az érintetteknek a benne foglalt személyek nevének és címének pontos megjelölésével. [LRT 28.a (3)]

A testület működésének egyik fontos követelménye a nyilvánosság, amely a szolidaritás, átláthatóság, függetlenség, együttműködés és érdekvédelem mellett a testületi ülések egyik alapelve, [LRT 36. (2)] egyben garanciális biztosíték erre a nyilvánosságra a testület által kiadott hivatalos közlőny, amelyben helyet kell kapniuk a megjelentetett határozatoknak, rendeleteknek, az ellenőrzések eredményének, illetve a testület által készített tanulmányoknak. Ezen túlmenően a testület köteles évente jelentést készíteni az előző éves tevékenységéről. (LRT 39.)

E tevékenységek a rádió és televízió törvényben felsoroltakat alapul véve:

- *engedélyezés*: BNR és BNT¹⁴ főigazgatóinak kinevezése és felmentése; a BNR és BNT főigazgatók ajánlása nyomán az igazgató tanácsi tagok kinevezésének megerősítése; a rádió és televízió tevékenységet kifejtek nyilvántartásának vezetése; döntés a rádiós és televízió tevékenység engedélyeinek kibocsátásáról, bővítéséről, kiegészítéséről, visszavonásáról, átruházásáról, megszüntetéséről; az engedélyköteles telekommunikációs szolgáltatások pályáztatása; a nyertes pályázónak egyedi engedély kibocsátása; a szabályozó hatóság tájékoztatása az engedély kibocsátásáról; nyilvántartás vezetése a rádiós és telekommunikációs tevékenység tekintetében.
- *ellenőrzés és szankcionálás*: rádió és televízió műsorszolgáltatók tevékenységének ellenőrzése; az illetékes hatóságok megkeresése rádió és televízió tevékenységgel kifejtett normaszegés esetében; a rádió és televízió alap igazgató testületének kiválasztása; az alap főigazgatójának kijelölése; az alap szervezeti és működési szabályainak megalkotása; kötelező jellegű előírásokat kibocsátása a rádiós és televíziós tevékenység engedélyekben foglaltak teljesítése érdekében. A Tanács 2 000 és 15 000 BGL közötti értékben szankcionálhatja a Rádió és Televízió törvényben meghatározott rendelkezések megszegését. Ez a szankció az ismétlődő esetekben duplázódik.¹⁵
- *normaalkotó funkció*: ajánlás a normaalkotási eljárás előkészítő fázisában, beleértve a nemzetközi szerződéseket, melyek a rádiózás és televíziózás területét érintik.
- *stratégiai funkció*: ajánlás a rádió és televízió használati díjak mértékének tekintetében; részvétel a nemzeti stratégia alakításában.

¹⁴ Bolgár Nemzeti Rádió és Bolgár Nemzeti Televízió, amelyek a két nagy közszolgálati média szerepét töltik be.

¹⁵ http://www.cecl.gr/RigasNetwork/databank/REPORTS/r16/Bu_16_Zinovieva.html

- *pénz-újraelosztó funkció:* a BNR és BNT állami költségvetésből történő költségvetési kiegészítésének véleményezése; a Rádió és Televízió Alap tervezett nem költségvetési jellegű beszámolójának jóváhagyása.
- *együttműködés a piaci szereplőkkel, illetve a fogyasztókkal:* egyéb állami és nem kormányzati testületekkel együttműködik az elektronikus médiaszabályozást illetően, kormányközi és nemzetközi szervezetekben képviseli Bulgáriát.

3. A műsortartalom szabályozása

A bolgár rádió és televízió törvény nem tartalmaz túlzottan részletes szabályokat a műsortartalom szabályozása tekintetében. A bolgár műsorszolgáltatók és nagyobb hírszolgáltatók azonban együttesen elismerik a bolgár média etikai szabályokat,¹⁶ amelyek sokkal mélyrehatóbban és átfogóbban foglalkoznak a műsortartalommal.

A rádió és televízió törvény egyrészt a forrás védelméről szól, (LRT 15.) ennél valamivel részletesebben fejti ki a magánélet védelmének és a közérdeknek a konfliktusát, illetőleg a magánélet sérthetlenségét, (LRT 16.) a szűk értelemben vett tartalomszabályozás tekintetében a törvény első sorban a műsorszolgáltatók felelősségének kérdését járja körül, majd kitér a tartalmi megszorításokra. Itt lényegében a szólásszabadság korlátaiként ismert alapjogokról, a gyermekek védelméről és az átvett információk hitelességéről kapunk jogi szabályokat. (LRT 17.)

A bolgár törvény értelmében a médiaszolgáltatók nem kötelezhetők információs forrásaik kiadására, kivéve azokat az eseteket, amikor az ügyben már folyamatban levő jogi eljárás indult. [LRT 15. (1)] Az újságírók szabadsága is kiterjed hasonló kivétellel a forrás védelmére, [LRT 15. (2)] de kötelező számukra, hogy az informátor kérésére annak személyét és jogait védjék. [LRT 15. (4)] A média szolgáltatók olyan információkat is közzétehetnek műsoraikban, melyek információs forrásai nem azonosítottak azzal a megkötéssel, hogy ezt a tényt közzé kell tenni az információ mellett. [LRT 15. (3)]

A műsortartalom szabályozás egyik fontos eleme a személyiségvédelem, amelynek civilizisztikai gyökerei megtalálhatók a bolgár jogban. A bolgár polgári törvények szeretéágazó halmazából elsőként a személyes adatok védelméről szóló törvényt emelném ki,¹⁷ amelynek személyiség védelmi rendelkezései ugyan elsősorban a személyes adatok védelmére vonatkoznak,¹⁸ ám a személyes adat fogalmába beletartozik a képmás és a hangfelvétel is, így a műsorszolgáltatóknak figyelemmel kell lenniük a műsorszerkesztés és műsorszórás során is, hogy ezek a személyes adatok és az ezekhez kapcsolható érdekek ne sérüljenek.

A műsorszolgáltatók tehát alapvetően nem készíthetnek, és nem sugározhatnak olyan műsort, amely az állampolgárok magánéletéről tartalmaz információkat az adott személy engedélye nélkül. Kivéve, ha ennek az információnak a közlése a közérdeket szolgálja, illetőleg, ha a személlyel szemben lefolytatott büntető eljárás keretében őt köztörvényes bűncselekmény elkövetéséért elítélik. Az előbbi szabályok megszegése esetén a szolgáltató nyilvános helyreigazítással tartozik, amely azonban nem érinti a sértett személy keresetindítási jogát. (LRT 16.) Akinek személyiségét sérelem érte, annak joga van a jogsértő tárgyhoz hozzáférni, illetőleg arról saját költségén másolatot készíteni. [LRT 14. (3)] A jogaiban sértett személy ezen túlmenően írásbeli kérelmében követelheti, hogy a műsor sugárzásától számított 7 napon belül a szolgáltató a sértett fél válaszát minden költségtől mentesen közzétegye. A válasz azonban nem haladhatja meg időben a szóban forgó jogsértő tartalmat sugárzó műsorrészt. (LRT 18.) Ha a sértett ezt sem érzi kielégítőnek polgári peres eljárás keretében kereshet bírói úton elégtételt.

A személyiség integritásának védelme mellett a bolgár törvények többszörös védelmet élvezik a kisebbségek, ami azonban mégsem elég a diszkriminációmentes Bulgária megteremtéséhez. Ez, egy olyan kelet-európai országban, ahol a más kisebbségek és

¹⁶ http://ethicnet.uta.fi/bulgaria/ethical_code_of_the_bulgarian_media

¹⁷ http://www.mvr.bg/NR/rdonlyres/A9C8D2F5-582E-4BED-9710-E175A9AA087F/0/08_Law_Protection_Personal_Data_EN.pdf

¹⁸ Law for Protection of the Personal Data Art. 23–25.

népcsoportok mellett a roma, a muszlim, és a török kisebbségek aránya számottevő, nem meglegelő. A kisebbségvédelem egyik alappillére Bulgáriában a diszkrimináció elleni védelem törvénye,¹⁹ amely felállította a diszkrimináció elleni védelem bizottságát. A bizottság kérelemre, hivatalból vagy hatósági bejelentés alapján hatáskörében eljárva az ügyeket három éven belül köteles kivizsgálni és lezárni. Az eljárás során a bizottság nyomozati tevékenységet is végez, iratokat gyűjt be és vizsgál meg, kihallgatást tart illetőleg tanúkat hallgat meg. Az eljárás lezárásaként a bizottság üléselő testülete megállapítja a szankciókat, illetőleg közli azt az érintettekkel. A határozat ellen fellebbezésnek van helye. A törvény szerint a diszkrimináció elleni védelem bizottságának eljárása sem érinti a sértett fél bírósági keresetindítási jogát.

A gyűlöletbeszéd elleni védelem, és a diszkrimináció leküzdésének másik jogi bástyája a bolgár büntető törvénykönyv²⁰ rendelkezése, amely szerint aki faji vagy nemzetiségi hovatartozás alapján másokkal szemben ellenségeséget, gyűlöletet vagy faji megkülönböztetést szít vagy kinyilvánít három évig terjedő szabadságvesztéssel és közügyektől eltiltással sújtandó.²¹

A különböző jogterületeken átvélő diszkrimináció elleni törvény és a büntetőjogi szabályozás mellett a bolgár médiatörvények nem biztosítanak ágazat-specifikus védelmet a kisebbségek számára. A kisebbségi hozzáférés területén sincs megfelelő szabályozás, mindösszesen a nemzeti rádió és televízió tekintetében találhatunk szabályok arra vonatkozóan, hogy a közszolgálati médiáknak biztosítaniuk kell megfelelő, a sugárzási engedélyükben foglaltak szerinti mértékű programidőt az egyházaknak, (LRT 53.) illetőleg a regionális műsorok számára. (LRT 49.) Valós kisebbségi hozzáférési szabályokat nem tartalmaz a törvény. Sem arra vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezést, hogy a műsorszolgáltatási engedélyekben egyedileg megállapítottan milyen ráták közötti műsoridőt lennének kötelesek a műsorszolgáltatók a kisebbségi műsorok és kisebbségi művek közvetítésére fenntartani. A hozzáférés tekintetében is csak közvetett szabályozást találunk, míg ugyanis a BNR és a BNT engedélye tartalmaz a kisebbségi műsorok sugárzására kötelezettséget, de a szociálisan rászoruló csoportok problémáira fenntartott 1.8 százalék a éves sugárzási időből, illetőleg a 0.3 százalék a nem bolgár anyanyelvűek számára, nem tartható megfelelőnek és minden igényt kielégítőnek. A hozzáférés tekintetében a Roma Integrációs Stratégia ad némi támpontot, a két nagy közszolgálati média engedélyében pedig a török kisebbség hozzáférése került közvetett szabályozásra. A reklámok vonatkozásában találhatunk mindösszesen egyetlen olyan törvényi szintű rendelkezést a rádió és televízió törvényben a diszkrimináció mentesség tekintetében, amely kiemeli, hogy tilos az olyan reklám sugárzása, amely nemzeti, etnikai, politikai, vallási, faji, nemi vagy más diszkrimináción alapul. [LRT 76. (2)]

Sajnos mindennapos a bolgár médiában, hogy a roma lakosságra mint cigányságra hivatkoznak, vagy egyenesen gyűlöletbeszéd hangozzék el a kisebbségekkel, különösen a török vagy muszlim népcsoportokkal összefüggésben. Az írott sajtó éppúgy szenved ettől, mint az audiovizuális média. Például az év ifjú újságírójának járó díjat 2008-ban egy a gyűlöletbeszédéről és rasszista megnyilvánulásairól híres újságíró kapta.²² A jelenlegi diszkriminációs törvények szankciói bár adottak, és lehetőséget biztosítanak a fellépésre, de kétes eredményeket hoznak, hiszen a gyakorlati alkalmazásuk sokszor elmarad, vagy nem elégséges.

¹⁹ http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/anti-discrimination_law_en.pdf

²⁰ http://www.mvr.bg/NR/rdonlyres/330B548F-7504-433A-BE65-5686B7D7FCBB/0/04_Penal_Code_EN.pdf

²¹ Penal Code Art. 162. (1)

²² http://www.ifex.org/bulgaria/2008/09/05/media_owners_prize_to_journalist/

A gyermekek jogainak védelme tekintetében már szerencsésebb a kép. A 2000-ben elfogadott, illetve többször módosított Gyermekvédelmi törvény²³ felállította az Állami gyermekvédelmi hatóságot,²⁴ amely a “Gyermekek Jogainak Védelme az Információs Társadalomban” Ügynökség néven speciálisan az információs társadalom kihívásainak megfelelő szervezetet hozott létre 2002-ben. Az ügynökség A gyermekvédelmi törvény és az Ügynökség munkája nyomán a gyermekek védelme jelentősen növekedett. Jelenleg a fiatalkorúak és gyermekek médiajog szerinti védelmét az általános szabályok mellett a reklámokra vonatkozó szabályok között található rendelkezések, illetőleg az Elektronikus Média Tanács műsorok klasszifikálására vonatkozó határozatai adják. A műsorszolgáltató általános rendelkezés értelmében nem közvetíthet olyan műsorokat, amelyek alkalmasak a gyermekek lelki, szellemi és erkölcsi fejlődésének megsértésére. [LRT 17. (1)] A reklámok tekintetében kicsit bőbeszédűbb a törvény a gyermekek védelmére vonatkozóan. Egyrészt a pornográf, erőszakos, emberi méltóságot sértő, közrendet vagy köznyugalmat megzavaró, illetőleg az általános erkölcsi normákkal ellenkező reklám sugárzása tilos, másfelől a fiatalkorúak vagy gyermekek részvételével készült, illetve az őket célzó erotikus tartalmú reklámok sem sugározhatók. (LRT 77.) Továbbá a gyermekeket célzó vagy a gyermekek részvételével készült reklámoknak tartózkodniuk kell minden olyan dologtól, amely a gyermekek lelki, szellemi és erkölcsi fejlődését negatívan befolyásolhatja. A fiatalkorúak számára készülő reklámoknak a következő követelményeknek kell eleget tenniük:

- nem sarkallhatják a kiskorúakat arra, hogy árukat, fogyasztási cikkeket vásároljanak vagy szolgáltatásokat vegyenek igénybe a tapasztalatlanságukat és bizalmukat kihasználva;
- nem használhatják ki a kiskorúak tanáraiba, szüleibe, vagy más személyekbe vetett különleges bizalmát;
- nem mutathatják be a kiskorúakat veszélyes helyzetben;
- nem sarkallhatják arra a kiskorúakat, hogy győzzék meg szüleiket vagy más személyeket áruk, fogyasztási cikkek vásárlásáról vagy szolgáltatások igénybevételéről, amelyeket a reklám tartalmaz;
- a kiskorúakat célzó rádiós és televíziós piacokon szereplő reklámok a fentiekén túl a kiskorúakat nem buzdíthatják szerződések megkötésére, illetőleg áruk és szolgáltatások bérbé vételére vagy adásvételére. [LRT 75. (9)]

A bolgár média törvény nem tartalmaz műsorkategóriákat, és nem állapít meg semmilyen különös jogkört a gyermekek védelme tekintetében a hatóságok számára. Még kellően kiforrott törvényi háttérrel rendelkező országokban sem sikerül a hirdetőket kordában tartani, sokszor láthatunk kifejezetten gyermekeket mint piaci szegmenst célzó csatornákon a gyermekeket veszélyes helyzetekben bemutató vagy őket vásárlásra sarkalló reklámokat. A civil szervezetek ugyan igyekeznek érvényre juttatni abbéli akarataikat, hogy a gyermeki jogok határozottabban érvényesüljenek a médiában, ez sok más közép-kelet és kelet európai országhoz hasonlóan egy hosszú és nehezen járható út az érdekek összeütközése miatt.

A lengyel filmiparban²⁵ a következő műsorkategóriák jelennek meg, amelyek azonban nem támogatottak a rádió és televízió törvény által, így nem jelennek hivatalos televíziós műsor kategorizálást:

²³ http://cis-sacp.government.bg/sacp/CIS/content_en/law/item03.htm

²⁴ <http://www.SACP.government.bg>

²⁵ Film Industry Act of 2003.

A zöld jelzés a minden korosztály számára megfelelő műsorokhoz kapcsolódik. A korcsoportokra osztott műsorok a következőként alakulnak: a sárga jelölésű műsorok 7 éves kor alatt szülői felügyelettel megtekinthetőek, a narancs jelölésűek 12 éves kor alatt nem ajánlottak megtekintésre, a piros jelölésűek megtekintése 15 éves kor alatt tilos, a fekete jelölésű műsorokat csak felnőttek tekinthetik meg.

A fenti kategorizálás mellett találunk egy másik rendszert is, amelyek például a DVD-k és videokazetták esetében alkalmazott.

jelölés	leírása	alkalmazása
A	Recommended to children	"When the film is for children and has an educational nature."
B	No age restrictions	"When the film confirms the ideals of humanism, promotes national and world culture or by no means contradicts to the universally accepted moral norms in the country and there are no restrictive recommendations by the Committee."
C	Not recommended to children younger than 12 years of age.	"When the film contains certain erotic scenes or scenes with drinking, taking drugs or stimulants or a few scenes of violence."
D	No people younger than 16 years of age are admitted.	"When the film contains quite a number of erotic scenes or scenes with drinking, taking drugs or stimulants or a considerable number of scenes showing violence."
X	No people younger than the age of 18 are admitted.	"When the film is naturally erotic."
E		"Films the contents of which is contrary to the universal rules of morality, that laud or exculpate atrocity, violence or taking drugs, that incite to racial, sexual, religious or national hatred, are not rated."

Az európai műsorok is különleges védelmet élveznek Bulgáriában, az európai közösségi szabályozással összhangban. A gyakorlatilag lehetséges keretek között a sport, hír, játék, reklám, rádiós és televíziós vásárlási műsorok mellett a teletext műsorokat kivéve a fennmaradó éves műsoridő legalább 50 százalékában európai produkciókat kell sugározni a bolgár műsorszolgáltatóknak. [LRT 19.a (1)–(6)] Hasonló feltételekkel legalább 12 százalékot a műsoridőből olyan európai műsorszámok sugárzására kell fordítani, melyek külső producerrel készültek.

A nemzeti műsorkvóták tekintetében jogszabályban lefektetett követelményt nem találhatunk jelenleg a bolgár média szabályozásában, de a közszolgálati műsorszolgáltatók engedélyeiben igen magas arányszámokat találunk. A közszolgálati műsorszolgáltatók éves műsoridejéből eszerint minimum 74,9% európai és bolgár műsorokkal töltendő ki, melyből minimum 43,5% bolgár kell legyen.

A médiatörvény szerint a bolgár reklámszabályok egyrészt az audiovizuális, másrészt a rádiós sugárzású reklámokra terjednek ki. A törvény a fogalom meghatározások között az audiovizuális és a rádiós szolgáltatókon belüli reklám műsorok mellett a szponzoráció, a

televíziós vagy rádiós vásárlás, a termékelhelyezés, a titkolt reklám valamint az ingerküszöb alatti technikák meghatározását adja. [LRT 74., 75. (2), (4)]

Az általános reklám szabályok szerint a reklámok nem sérthetik az emberi méltóságot, nem lehetnek diszkriminálóak, nem sarkallhatnak az egészséget, a biztonságot vagy a környezetet sértő magatartásra. [LRT 75. (5)] Az egyes termék csoportok esetében a bolgár törvény szerint a dohánytermékek minden fajtájának reklámozása tilos, az alkohol tartalmú italok reklámozása nem irányulhat a gyermekek felé, illetőleg nem sarkallhat mértéktelen alkoholfogyasztásra, a gyógyszerészeti termékek közül, melyek csak orvosi rendelvényre kaphatóak, kizárólag az emberi gyógyászatról szóló törvény 248. cikkében foglaltak kerülhetnek reklámozásra. [LRT 75. (6)–(8)] A célközönség körében a gyermekek védelme kerül elő legfőképp. A reklám nem veszélyeztetheti sem fizikálisan sem morálisan a gyermekeket, nem jelentheti meg a gyermekeket veszélyes helyzetben, nem buzdíthatja vásárlásra a gyermekeket kihasználva azok tapasztalatlanságát, nem használhatja ki a szüleikbe, tanáraikba vetett bizalmukat, nem sarkallhatja a gyermekeket arra, hogy vásárlásról győzzék meg szüleiket. [LRT 75. (9)]

A 2010-es törvénymódosítás szerint a média szolgáltatóknak ki kell dolgozniuk egy magatartási kódexet a gyermek programokban megjelenő étel- és italkészítmények reklámozása tekintetében. Ezen túlmenően a média szolgáltatóknak el kell fogadniuk a Nemzeti Etikai Kódexet, amelyet az Újságírók Etikai Alapítványának Nemzeti Tanácsa fejlesztett ki, illetőleg a Reklámozási és Hirdetési Kommunikációk Nemzeti Etikai szabályait, mely az Önszabályozási Egyesület Nemzeti Tanácsa által került kifejlesztésre. [LRT 76. (1)–(2)]

A médiaszolgáltatók a reklámozási szerződéseket mindenesetben írásban kell rögzítsék, a reklámozási tevékenységről és az azokkal összefüggő adatokról a Nemzeti Elektronikus Média Tanácsot minden esetben tájékoztatniuk kell. A reklámokban semmilyen körülmények között nem használhatóak fel a bolgár felségjelvények, nem jelenhetnek meg az aktuális hírekben szereplő újságírók. Azok a termékek és szolgáltatások, amelyek forgalmazása, terjesztése, kereskedelme engedélyhez kötött kizárólag az engedély birtokában reklámozhatóak. [LRT 78–81.]

A szponzorációs szabályok értelmében a szponzoráció nem hathat olyan jelleggel a műsor tartalmára, hogy a szerkesztői függetlenséget veszélyeztesse, a szponzorált program azonban semmi esetre sem sarkallhat a szponzor termékének vagy szolgáltatásának vásárlására. A nézőket mindenesetben egyértelműen tájékoztatni kell a szponzoráció tényéről. A szponzor logója, szimbolikája vagy termékének megkülönböztető jele egyértelműen felismerhetően meg kell hogy jelenjen a szponzorált műsor elején, alatt vagy után. [LRT 82. (1)] A dohánytermékek előállításával és forgalmazásával elsődleges jelleggel foglalkozó cégek semmi esetben nem szerepelhetnek szponzorként. [LRT 82. (2)] A gyógyszerek és gyógyászati termékek szponzorációs megjelenése is tilos a kizárólag orvosi rendelvényre kapható gyógyszerek esetében. [LRT 82. (3)] A gyermek és vallási programok alatt nem sugározható szponzor logó. A hír és aktuális eseményekről szóló közvetítések nem szponzorálhatóak. A politikai pártok és szervezetek, valamint a vallási szervezetek nem jelenhetnek meg szponzorként. [LRT 82. (4)–(6)]

A termékelhelyezés különös szabályai szerint a hír, a vallási műsorok és a közszolgálati médiaszolgáltatók műsorai esetében a termékelhelyezés tilos. A gyermekműsorok esetében a termékelhelyezés szintén kizárt. [LRT 83. (1)–(2)] A termékelhelyezésre szolgáló műsoroknak a következő követelményeknek kell megfelelniük:

- a termékelhelyezés nem befolyásolhatja a műsor tartalmát, sem a szerkesztői függetlenséget.
- a termékelhelyezés nem sarkallhat az adott vagy más termék megvételére.

- nem lehet túlhangsúlyozó a termékkel kapcsolatban.
- a nézőknek a egyértelmű tájékoztatást kell kapniuk a termékelhelyezéssel kapcsolatban.
- a műsor, mely termékelhelyezést tartalmaz egyértelmű jelöléssel látandó el a műsorszám elején és végén, illetőleg a reklámmal történő megszakítások idején is.
- dohánytermékek és meghatározott gyógyászati termékek elhelyezése teljes mértékben tilos. [LRT 84. (1)–(3)]

4. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése

A piacra lépés a kereskedelmi és közszolgálati műsorszolgáltatók vonatkozásában azonos módon szabályozott, a pályáztatás az alkalmassági feltételeknek megfelelés esetén a pályázatokat egy az elektronikus média tanács által felállított szakértői bizottság bírálja el. Az alkalmassági feltételek szerint nem pályázhat:

- a gazdasági társaság, ha nem tesz eleget a biztosítási törvényben foglalt biztosítási tevékenység végzéséhez szükséges feltételeknek;
- az előbbieken foglalt testület vagy társaság részvényeinek birtokosa;
- természetes vagy jogi személyek, akik a pénzmosásról szóló törvényben foglalt feltételeket az ingatlan vagy tőke tekintetében nem teljesítik;
- természetes vagy jogi személyek, akikkel szemben csőd vagy felszámolási eljárás van folyamatban;
- társaságok, melyek reklám tevékenységet folytatnak, vagy melyeknek partnerei vagy részvényesei a fent említett tevékenységet folytatják;
- monopol státuszú telekommunikációs társaságok;
- az előző évben elvesztett vagy visszavont engedélyek birtokosai. [LRT 105. (4)]

Az engedélyt a szakértői bizottság határozata alapján az elektronikus média tanács adja maximum 15 éves időtartamra, mely egyszer de maximum újabb 10 évre hosszabbítható. [LRT 109. (1)] Az engedély a konstitutív elemeken kívül tartalmazhat technikai és egyéb követelményeket is a műsorszolgáltatóval kapcsolatban. [LRT 110. (1)]

Az egyéb követelményekre jó példa a közszolgálati kötelezettségek beépítése és pontosabb szabályozása az engedélyen belül a BNR és BNT esetében. A pályáztatás a Hírközlési Szabályozó Hatóság és az Elektronikus Média Tanács által készített és a parlament által jóváhagyott a rádiós és televíziós tevékenység fejlesztéséről szóló nemzeti stratégián alapul. [LRT 116. (1)] Az eljárásra vonatkozó részletes szabályokat a hírközlési törvényben találjuk. A versenytárgyalást a pályázat beérkezése nyitva álló határidő végétől számított 30 napon belül köteles megtartani a bizottság. (Law for the Telecommunication – a továbbiakban: LT – Art. 67.) A pályázatok beérkezése után a szakértői bizottság megvizsgálja a kérelmeket és 3 napon belül 7 napos határidő tűzésével egyszer hiánypótlásra hívhatja fel a pályázót. Bár egyéb követelményeknek is meg kell felelniük a pályázóknak, de végső soron a rangsort az ajánlati ár mértéke dönti el. [LT 68. (2)] A döntés meghozatala után 7 napon belül a szakértői bizottság a Tanács elé tárja a munkája eredményét a versenyzők sorrendjével együtt, a Tanács 14 napon belül meghozza határozatát. [LT 69.] A határozat hozatalt követő 14 napon belül a Tanács engedélyt állít ki a verseny győztese számára. [LT 71. (1)]

A rádió és televízió törvény a nem földfelszíni műsorszórással történő műsorszolgáltatás tekintetében állapít meg különös szabályokat. Eszerint az elektronikus média tanács konstitutív aktussal határozatában regisztrálja az ilyen tevékenységet megkezdeni kívánó jogi vagy természetes személy nevét, a program nevét és típusát, a program profilt és a sugárzási időt. A határozat alapján helye van az engedély kiállításnak, mely határozatlan időre szól. [LRT 125.a (2)–(7)]

5. Külső és belső pluralizmus a kereskedelmi műsorszolgáltatásban

A kiegyensúlyozott tájékoztatás alapja hogy a műsorszolgáltatók megkapjanak minden jogot ahhoz, hogy az állami és önkormányzati szervektől minden információt megszerezhessenek. Emellett valamennyi szolgáltatónak kötelezettsége, hogy az így tudomására jutott információkat pontosan, hamisítatlanul használja fel. [LRT 13. (1)–(2)]

A korábbiakban említett egyházi és vallási műsorok (LRT 54.) mellett a régióknak saját adásaik, saját csatornáik lehetnek, illetőleg a pártok és a kormány-közlemények tekintetében beszélhetünk különleges hozzáférési szabályokról. Vagyis katasztrófa idején, vészhelyzetben, illetőleg az ország népességének egészségét, életét vagy biztonságát fenyegető veszély esetén a kormányfő és az államfő intézhetnek soron kívül beszédet a lakossághoz. (LRT 51.) Ezen túlmenően a parlament döntésének nyomán a közszolgálati műsorszolgáltatók kötelezhetőek a plenáris ülés rendkívüli és díjmentes sugárzására. (LRT 52.)

A bolgár médiakoncentráció szabályozásának nagy problémája, hogy a tulajdonosi körök sokszor nem tisztáztak, sokszor rejtve marad a valódi tulajdonos.²⁶

Az engedélyezés fázisában találkozhatunk azzal a koncentrációs szabállyal, miszerint nem felel meg a pályázati feltételeknek az a hírközlési szolgáltató, aki monopolhelyzetet élvez. [LRT 105. (4) 9]] Illetőleg a pályázóknak nyilatkozniuk kell arról, hogy részvényeik vagy tulajdonosi részesedésük nem haladja meg a bolgár verseny törvényben²⁷ foglalt határt. (LRT 108.)

Monopolista pozícióról beszélünk akkor, ha a vállalkozás jogszerűen a kizárólagos jogosultja bizonyos gazdasági tevékenység végzésének.²⁸ A domináns pozíció a versenytörvény szerint akkor áll fenn, ha a releváns piacon a vállalkozás képes a versenyt korlátozni, vagy megakadályozni. Az előbbieket mellett a vállalkozás kifejezetten domináns pozícióban van, amennyiben a piaci részesedése magasabb, mint 35 % a releváns piacon.²⁹

A releváns piac meghatározásának alapja a Hírközlési Szabályozó Hatóság Metodikája.³⁰ A Metodika szerint a domináns pozíció akkor áll fenn, ha a vállalkozás a versenytársaktól, a fogyasztóktól és a felhasználóktól függetlenül alakíthatja piaci magatartását.³¹ A piac meghatározása a földrajzi piac meghatározás mellett többek között a hipotetikus monopolista teszt alkalmazásával történik.³² A piaci részesedés meghatározásának egyéb szempontjai:

1. nettó bevétel;
2. forgalom;
3. méret;
4. fogyasztók száma;
5. végződési pontok száma.

Bár az engedélyezési fázis monopolistákra, illetőleg domináns pozícióval rendelkező vállalkozásokra vonatkozó szabályai részletezettek, a versenyjogi és a piac meghatározására

²⁶ Independent Study on “Indicators for Media Pluralism in the Member States – towards a risk-based approach” page 96. 6.1.1.1.

²⁷ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan016305.pdf>

²⁸ Law on the Protection of Competition Art. 16. (1)

²⁹ Law on the Protection of Competition Art. 17. (1)–(2)

³⁰ http://www.crc.bg/files/_en/EngMetodika1.pdf

³¹ Methodology for the Terms and Procedure of Relevant Markets Definition, Analysis and Assessment, and Criteria for Designating Undertakings with Significant Market Power Art. 26.

³² Methodology for the Terms and Procedure of Relevant Markets Definition, Analysis and Assessment, and Criteria for Designating Undertakings with Significant Market Power, Section Two

vonatkozó szabályokkal egyetemben, sajnos a felülvizsgálat és a szankcionálás, illetőleg beavatkozás egyáltalán nem megoldott. Jelen formájában a bolgár média jogi szabályozás sem a vertikális sem a horizontális tulajdonlás tekintetében nem tartalmaz megszorításokat. A jelen pillanatban vizsgált szabályok nem bizonyulnak elegendőnek a domináns pozíciójú vállalkozásokkal szemben sem, mi több, a lehetőségek adottsága mellett a versenyjogot sértő vagy a domináns pozícióval visszaélő vállalkozásokat sem képes visszaszorítani, szankcionálni.

6. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása

A közszolgálati műsorszolgáltatók finanszírozása tekintetében viszonylag részletes szabályokat találunk a rádió és televízió törvényben, de a kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozására nem adott részletes szabályt a bolgár jogalkotó. A műsorszolgáltatókra háruló közterhek vonatkozásában sem tartalmaz szabályt a bolgár rádió és televízió törvény.

A reklámbevétel jelentősen hozzájárul a forrás kiegészítéséhez. Ezért nyilvánvaló, hogy e tekintetben igen részletes szabályozás található a törvényben. Viszont a bolgár törvények között külön törvényi szintű általános érvényű szabályozást nem találunk a reklámok tekintetében. Egyedül a gyógyszeripari termékek vonatkozásában szabályozza egy határozat azok reklámozását.³³ A rádió és televízió törvény értelmében a reklámoknak nem csak a versenyszabályokkal kell összhangban lenniük, [LRT 75. (1)] de nem tartalmazhatnak az emberek biztonságára, egészségére és a környezetre ártalmas magatartást sem. [LRT 75. (2)] A korábban tárgyaltak szerint a gyermekek védelme szempontjából is jelentős korlátai vannak a reklámtevékenységnek csakúgy, mint a reklámok közvetítésének. (LRT 76.) Ezen túlmenően tilos a tudatalattira ható, illetőleg a rejtett reklám. (LRT 77.) Nem használható a reklámban az ország címere, himnusza sem. (LRT 79.) Tilos a dohányárúk, narkotikumok, pszichotikus anyagok és a kizárólag orvosi rendelvényre kiadható gyógyszerek reklámozása is. A gyógyszerek tekintetében a törvény azt is tiltja, hogy ezeket televíziós vagy rádiós vásárlásra buzdító adásokban reklámozni, szerepeltetni. Az alkohol tartalmú italok reklámozására nagyon részletes szabályokat állapít meg a törvény. Az ilyen jellegű reklámokban nem szerepelhetnek gyermekek, azok célközönsége sem lehet fiatalok, a reklám nem lehet összefüggésben sport teljesítménnyel, vagy kiemelkedő fizikai teljesítménnyel, esetleg autózéssel. Nem sejtetheti a reklám, hogy az alkohol tartalmú italoknak terápiás, stimuláló vagy probléma megoldó hatása van. Illetőleg nem keltheti annak a képzetét, hogy a fogyasztása szociális vagy szexuális sikerekhez juttatja a fogyasztót. Ezekon túlmenően nem sarkallhat túlzott fogyasztásra, nem kötheti az áru színvonalát a benne rejlő alkoholtartalom mértékéhez. [LRT 80. (3)] Véleményem szerint az országban az alkoholizmus tapasztalhatóan magas aránya indokolhatja a szeszesital reklámok ilyen szintű korlátozását és a tartalmuk fentiekben vázolt szabályozását.

A reklámszabályok a rádió és televízió törvényben kitérnek a reklámelhelyezésre is. Ezek alapján a reklámoknak a műsor többi részétől megfelelően elhatárolhatónak kell lennie mind kép-, mind hanghatásban. [LRT 82. (1)] Nem helyezhetők el reklámblokkok nemzeti ünnepekkel, és egyházi közvetítésekkel kapcsolatos műsorok, hír és politikai műsorok, dokumentum jellegű, illetőleg gyerekeknek szóló műsorok között. (LRT 83.) Az egyes 45 percnél hosszabb műsorok megszakíthatóak reklámblokkal. Ha a műsorszám a kétszer 45 perces időt is meghaladja, akkor további 20 percenként szakítható meg reklámblokkal. (LRT 84.) A nagy közszolgálati televízió (BNT)reklámideje nem lépheti túl a 15percet egy egész napra, és 4 percet egy órára vetítve, azzal, hogy a napi reklámidőnek maximum egyharmadát 19.00 és 22.00 óra között sugározhatja. A közszolgálati rádió (BNR) tekintetében ez a szabály óránkénti 6 perc reklámidőt engedélyez. Egyéb közszolgálati műsorszolgáltatókra a rádióra vonatkozó szabályok érvényesek. A kereskedelmi műsorszolgáltatók óráként 12 perces reklámblokkokat helyezhetnek el műsorukba, ám ez összesen nem haladhatja meg a napi programidő 15%-át. (LRT 86.) A bolgár törvényben nem található szabály a társadalmi célú reklámok, közérdekű közlemények, politikai hirdetések tekintetében.

³³ Ordinance No 13 of July 14, 2000 for the Conditions for Approval of the Advertising of Medical Products

A szponzorációt viszont körülírja a jogalkotó a rádió és televízió törvényben is. Az általános reklámszabályok között találjuk a szponzoráció lehetőségének megteremtését. [LRT 72. (2)] A részletes szponzorációs szabályoknál pedig azt láthatjuk, hogy bizonyos műsorszámokat részben vagy egészben is van lehetőség szponzorálni. (LRT 89.) Ám ezzel a lehetőséggel nem élhet az, akinek terméke a szabályozás szerint nem reklámozható. A támogató nem befolyásolhatja a műsor tartalmát, a műsorszám pedig nem sarkallhat a támogató termékének megszerzésére. (LRT 90–92.)

A rádió és televízió törvény alapján kerül felállításra a rádió és televízió alap (műsorszolgáltatási alap), amely a műsorszolgáltatási tevékenység finanszírozásában játszik nagy szerepet. Az alap a bevételeit az üzemben tartási díjakból, az engedélyek éves díjaiból, adományokból, végrendeleti adományozásokból, a tőke kamataiból és egyéb törvényben meghatározott forrásokból nyeri. (LRT 102.) Az alap a bevételeit a következőképpen használja fel:

- a BNR, BNT és az Elektronikus Média Tanács finanszírozása;
- új technológiák bevezetésének támogatására;
- fontos oktatási és kulturális programok finanszírozása;
- az alap igazgatására és
- a „nemzeti villamos művek” számára, az üzemeltetési díjak beszedésével kapcsolatos költségek fedezése érdekében. (LRT 103.)

7. Köszolgáltatás

A közszolgálati szolgáltatók függetlenségének a garanciája a törvénybe foglalt befolyásmentesség. (LRT 9.) A közszolgálati feladatok részletes meghatározását, mint fentebb láttuk, a BNR és BNT engedélyében találhatjuk. A rádió és televízió törvény közszolgálati kötelezettségek körét a következőkben állapítja meg:

- új rádió és televízió szolgáltatások bevezetése; [LRT 45. (1)]
- az új technológiák befogadása és terjesztése feltételeinek kidolgozása; [LRT 45. (2)]
- nemzeti és regionális, valamint külföldön tartózkodó bolgároknak szóló műsorok készítése, sugárzása; (LRT 49.)
- saját programtervek kidolgozása a nemzeti közszolgálati műsorszórókra vonatkozó szabályokkal összhangban; (LRT 50.)
- programidő rendelkezésre bocsátása az állami testületek képviselői számára; (LRT 51.)
- programidő azonnali rendelkezésre bocsátása a parlament döntésén alapulva a plenáris ülés közvetítésének céljából; (LRT 52.)
- külön kérés alapján programidő rendelkezésre bocsátása a bolgár ortodox egyház és más egyházak műsorai számára. (LRT 53.)

A közszolgálati feladatok ellátására a közszolgálati műsorszolgáltató üzemen tartási díjakból származó bevétele, a reklámbevételek illetőleg a műsorszolgáltatási alap által újraelosztásra került bevételek állnak rendelkezésre. A BNR és BNT az alap által számára nyújtott finanszírozást a nemzeti és regionális adások előkészítésére és előállítására, valamint hosszútávon befektetett anyagi eszközök beszerzésére fordíthatja. [LRT 103. (2)]

A két nagy közszolgálati média vezetését ellátó szerveket a rádió és televízió törvény határozza meg. Az igazgató testületeket, melyek mindkét médium esetében 3 évre választott [LRT 60. (1)] 5-5 tagból [LRT 58. (1)] állnak, az Elektronikus Média Tanács hagyja jóvá. A tagok maximum 2 mandátumon keresztül tölthetik be posztjukat, és egy személy egyszerre maximum az egyik testületben lehet tag. [LRT 60. (2)–(3)]

A közszolgálati intézményrendszer felügyeletét az Elektronikus Média Tanács látja el törvényben meghatározott tevékenységei körében.

8. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása

Az új média törvényben ugyan találunk az új technológiák körében némi szabályozást, így a lehívható médiaszolgáltatásokra vonatkozóan is. Azonban a digitális átállásra vonatkozóan nem került be semmilyen rendelkezés a törvénybe. A nemzet gyűlés 2005-ben fogadta el a Rádió és Televízió Fejlesztésének Stratégiáját. A stratégia egy vagy több régióban tervezte elsőként bevezetni a digitális televíziós projektet, melynek eredményeit a további fejlesztésekben felhasználták. Ám a stratégiából hiányzott bármilyen ajánlás arra vonatkozóan, hogy az átállási folyamatot hogyan folytassák le.³⁴

Az első olvasatában a politikai stratégiában Bulgária 2015-öt tűzte ki mint az átállás végleges időpontja. A digitális televíziózás bevezetésének kezdő időpontja Bulgáriában 2003 volt, azonban a korai bevezetés mellett sem tartható a 2012-nél korábbi végleges lekapcsolási időpont, amely 2007-ben került a Stratégia módosítása során kitűzésre.

Jelenleg tervezet szerint a multiplexek egyenként kizárólag egy-egy társaság tulajdonába kerülhetnek, így a digitális csatornák egy-egy csoportja azonos frekvencián kerülhet sugárzásra. Egy multiplex 6 különböző csatornát foglalhat be, felváltva az analóg műsorszórást. Ez a módosítási javaslat azonban helyt adna egy újfajta média nagyhatalom megjelenésének.³⁵

Többek között azzal a következménnyel is járhat a Bulgáriában megjelent fentről lefele irányuló digitalizációs modell, hogy a televíziós műsorokban túlhangsúlyozódik a kereskedelmi jelleg, a bevételre törekvés elnyomhatja a közösségi és közszolgálati érdekeket és mindennek következtében csak kevés szereplő lesz képes arra, hogy végig fusson a digitalizációs maratont.³⁶

³⁴ *International Journal of Communication* 3. (2009), Development of Digital TV in Bulgaria, 98. old.

³⁵ Uo. 99. old.

³⁶ Uo. 104. old.

Felhasznált irodalom

http://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/study/bulgaria.pdf

Law for the Radio and Television

Law for the Telecommunication

Methodology for the Terms and Procedure of Relevant Markets Definition, Analysis and Assessment, and Criteria for Designating Undertakings with Significant Market Power

Law on the Protection of Competition

Penal Code

Law for Protection of Children

Antidiscrimination Act

Law for Protection of the Personal Data

Code of Ethics of the Bulgarian Media

Ordinance No 13 of July 14, 2000 for the Conditions for Approval of the Advertising of Medical Products

M. Stuart Madden: Consumer protection Laws in Bulgaria

Elza Ibroscheva – Maria Raicheva-Stover: Development of Digital TV in Bulgaria: Opportunities and Problems [ijoc.org/ojs/index.php/ijoc/article/download/402/295]